

3. Зони вільної торгівлі чи митний союз? :[Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://brc.undp.org.ua/img/publications/Policy_brief_Custom%20Union_VS_FTA.pdf
4. Осташко Т.О. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ [Текст]: Монографія / К.: Інститут екон. і прогнозув. НАН України, 2010. — 207с.
5. Trade Policy Review of European Communities / the WTO Secretariat // WT/TPR/S/136, June 23, 2004 :[Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.wto.org.
6. Notification//G/AG/N/EEC/62//Committee on Agriculture/ WTO Secretariat (26 October, 2009) // www.wto.org.
7. Давыдова С.В. Управление и конкурентоспособность предприятий АПК / С.В. Давыдова // АПК: экономика, управление. — 2010. — №7. — С.44—45.

УДК 338.432

РЕГУЛЮВАННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ МІЖГАЛУЗЕВИХ ВІДНОСИН В АПК: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Томілін О.О.

В статті проведено аналіз нееквівалентних міжгалузевих відносин в аграрній сфері економіки. Розкрито питання еквівалентності міжгалузевого обміну агропромислового комплексу. Розроблено детермінаційний цикл диспаритету цін та регулюючий вплив нееквівалентності на економічний розвиток сільського господарства.

Ключові слова: сільське господарство, міжгалузеві відносини, міжгалузевий обмін, регулювання еквівалентності міжгалузевих відносин, диспаритет цін.

В даний час сільське господарство переживає важкі економічні часи з галузями економіки. В сучасний період сільськогосподарське виробництво втрачає значні фінансові ресурси внаслідок існуючих проблем, які пов'язані з нееквівалентними розподільчими міжгалузевими відносинами в сфері агропромислового виробництва. Монополізація галузей сільського господарства відбувається за рахунок тих галузей, які займаються збутом та постачають матеріальні ресурси. Активний ріст монополізації відбувається від тих галузей, які обслуговують сільське господарство. Монополізація переробної сфери — це наслідок об'єктивного процесу концентрації аграрного виробництва, створюючи тим самим передумови до еквівалентних економічних відносин між переробною і сільськогосподарською галузями. При цьому економічні позиції аграрних товаровиробників погіршуються.

Агропромисловий комплекс в сучасних умовах господарювання потребує докорінної перебудови системи нееквівалентних міжгалузевих відносин у виробництві, обігу та розподілу сільськогосподарської продукції. Втрати агропромислового виробництва залежать від того, настільки ті галузі економіки з якими вона вступає в міжгалузеві обмінні процеси.

Потребують подальшого і більш глибокого вивчення питання нееквівалентності міжгалузевого обміну, розбалансування міжгалузевих економічних відносин, підходів до основ формування міжгалузевих економічних відносин в агропромисловому комплексі. Питання формування еквівалентності міжгалузевого обміну агропромислового комплексу є надзвичайно актуальним.

Нееквівалентність міжгалузевого обміну створює своєрідний гальмуючий механізм всієї економічної системи. Нееквівалентний міжгалузевий обмін підриває розвиток міжгалузевих комплексів, змушує державу створювати для підприємств економічно-сприятливі умови обміну. Отже, структура взаємного обміну продукцією є нееквівалентна. Міжгалузевий обмін робиться вигідним для однієї сторони, і так само економічно не вигідним для іншої — це характерні прояви нееквівалентності міжгалузевих економічних інтересів. Причини нееквівалентності міжгалузевого обміну здавна привертає увагу науковців.

Фактичної причини диспаритету, наш погляд, пов'язані з відмінностями промислового та аграрного капіталу. Крім того, причиною нееквівалентності міжгалузевого обміну є вплив сезонного виробництва, погодно-кліматичних та біологічних факторів, географічної розосередженості та ін. Ці причини опосередковують одна одну і дають від'ємний синергетичний результат. Виникає необхідність в обґрунтуванні природи цього явища та пошук шляхів зменшення негативних наслідків щодо міжгалузевого обміну. Не має потреби доводити, що еквівалентний міжгалузевий обмін більш ефективний, так як більше відповідає справедливому стану речей. Закономірним наслідком досягнення еквівалентного обміну є створення відповідних умов для прискореного розвитку аграрного виробництва на взаємовигідних умовах. Метою еквівалентного міжгалузевого обміну є підтримка та регулювання обмінного балансу між сферами агропромислового комплексу.

Мета даної наукової статті – конкретизувати підхід до регулювання нееквівалентності міжгалузевих економічних відносин на агропромислове виробництво. Поставлена мета визначила рішення наступних завдань: визначення найбільш важливих пропорцій суспільного виробництва; визначення основних типів еквівалентності; провести аналіз детермінаційного циклу диспаритету цін стосовно сільськогосподарства; розкрити питання еквівалентності міжгалузевого обміну в агропромисловому комплексі.

Дослідженнями еквівалентності міжгалузевих економічних відносин аграрних підприємств розглядалися в різні періоди наступними науковцями: Андрійчука В.Г., Білоусько Я.К., Валентинова В.Л., Вітковського М.П., Гайдучького П.І., Данилів Б.В., Кристального О.В., Маліка М.Й., Мессель-Веселяка В.Я., Онищенко О.М., Сеперовича А.П., Саблука П.Т., Ситника В.П. Шпичака, О.М., Юрчишина В.В. та ін. Проте потребують більш детального і глибокого дослідження регулювання еквівалентності міжгалузевих відносин в агропромисловому комплексі.

В розвинених країнах світу поглиблення нееквівалентності міжгалузевих відносин підтверджується фактичним співвідношенням індексу паритетності цін на аграрну продукцію до динаміки та розвитку науково-технічного прогресу. Останній своєю сутністю пов'язаний з конкуренцією, метою якої є подолання тенденцій монополізації ринкового середовища. Товаровиробники аграрної продукції не можуть придбати на вигідних умовах, як матеріально-технічні ресурси, так і реалізувати власний кінцевий продукт споживачеві на вигідних економічних умовах, так як цінова політика придбання ресурсів виробництва перевищує собівартість. На нашу думку, з метою забезпечення еквівалентних міжгалузевих відносин необхідно враховувати галузеві особливості сфер агропромислового комплексу. Обґрунтоване формування міжгалузевих економічних відносин, подальше впровадження вертикально-інтегрованих структур, еквівалентний обмін в I та III сферах агропромислового комплексу – це одні з головних передумов до ефективного розвитку галузей економіки. Нееквівалентність міжгалузевих відносин є проблемою національного масштабу. Нееквівалентність – це комплексне і складне явище, яке притаманне для розвинутого товарного виробництва. Нееквівалентність міжгалузевих відносин в агропромисловому комплексі пояснюється недостатньо сформованим спільним економічним інтересам несільськогосподарських суб'єктів та аграрних товаровиробників. Нееквівалентність міжгалузевих економічних відносин виникають всередині аграрного виробництва, спричиняючи при цьому перерозподіл ресурсів з сільськогосподарської в суміжні галузі. При цьому відбувається обмеження перспектив розвитку агропромислового розвитку і сільського господарства в цілому. В результаті нееквівалентності міжгалузевих відносин в агропромисловому виробництві виникає перерозподіл ресурсів з галузі сільського господарства у суміжні галузі. Така нееквівалентність відноситься до різних сфер аграрного виробництва. Отже, нееквівалентність є формою прояву внутрішньо-суперечливої природи ринку. На підставі цього, такі внутрішні протиріччя, ще раз підкреслюють закон діалектики щодо постійного вдосконалення предмета (у нашому випадку – ринку), а також знаходити економічно вигідні шляхи регулювання оптимальних обмінних процесів. Як правило, нееквівалентність формується між різними країнами або галузями в процесі обміну на користь міцного економічно-розвинутого суб'єкта.

Втрати від нееквівалентності означають міжгалузевий перерозподіл коштів, так як для несільськогосподарських галузей економіки відповідні витрати є зовнішніми. Найбільш важливі пропорції: між промисловістю та сільським господарством, виробництвом і споживанням, виробництвом і не виробництвом, сферами, накопиченням і споживанням (рис.1.).

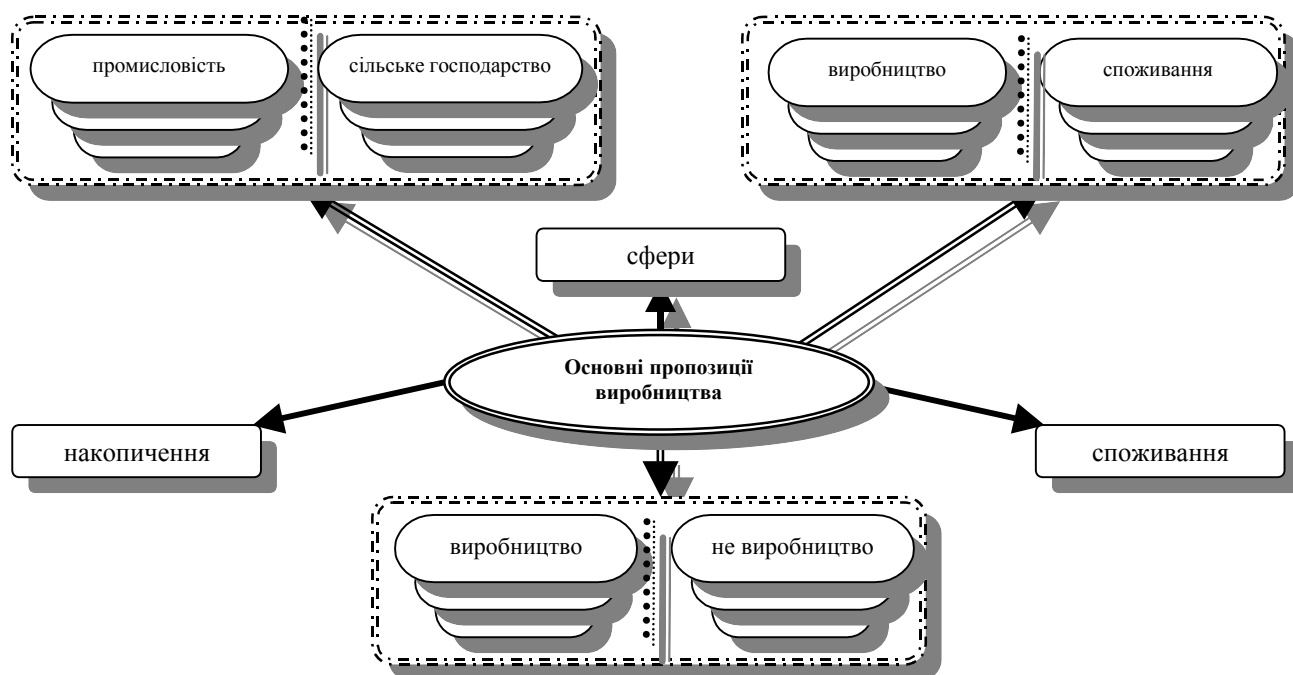

Рис. 1. Найбільш важливі пропорції суспільного виробництва

Джерело: [розробка автора]

Пропорційність обумовлює регулятивні норми, при яких встановлюються його об'єктивні суспільні пропорції виробництва. При капіталізмі в умовах держави приватної власності пропорції суспільного виробництва стихійно регулювалися законом вартості. Вартості закон – це економічний закон товарного виробництва, який регулює обмін товарів відповідно до їхньої суспільної вартості, тобто кількістю витраченої на їх виробництво суспільно-необхідної праці. Вартості закон – стихійний регулятор суспільного виробництва. Під впливом попиту та пропозиції ціни товарів стихійно коливаються навколо їх вартості (цін виробника) [1, с. 1269]. Непропорційність диктує потреби в мотиваційних основах міжгалузевого обміну. Ми вважаємо, ця непропорційність, в першу чергу, стосується суспільно-економічного розвитку (тобто нерівномірний розподіл ринкової влади суміжних галузей). Схема на рис.2. наочно демонструє характер порушень закону вартості в процесі міжгалузевих обмінних процесів, так як за своєю суттю цей закон виконує роль обмежувального економічного регулятора розвитку економіки і тим самим забезпечує сталий економічний розвиток та стабільність.

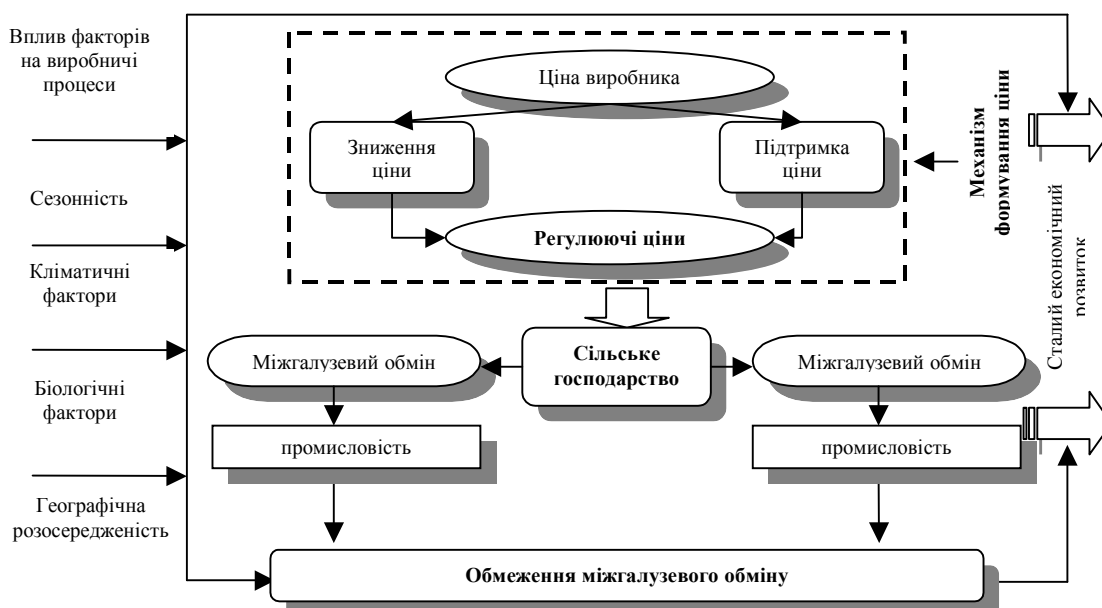

Рис.2. Регулюючий вплив нееквівалентності на економічний розвиток

Джерело: [авторська розробка]

За даними Економічної енциклопедії, нееквівалентний обмін визначається, як “обмін товарів, при якому в умовах приватної власності ціни істотно відхиляються від вартості, а в умовах капіталістичної власності – від ціни виробництва” [2, с. 95]. Витоки нееквівалентності слід шукати в тих економічних категоріях де, безпосередньо, відбувається зв’язок з суб’єктами міжгалузевого обміну. Затяжна нееквівалентність економічних відносин позначилася і на кредитуванні сільського господарства. Інвестиційний клімат в аграрному секторі залишається найгіршим порівняно з іншими галузями [3, с. 20–26].

Як уже доведено, нееквівалентність міжгалузевих економічних відносин є явищем закономірним, в якому проявляється природа внутрішнього протиріччя. При вивченні генезису нееквівалентних економічних міжгалузевих відносин економічна наука встановила комплекс явищ, які спричиняють нееквівалентність. Закономірним явищем є те, що з розвитком продуктивних сил виникають нові галузі, які характеризуються різними ступенями монополізації та факторами виробництва. Ця закономірність зумовлює поглиблення нееквівалентності і ставить її в залежність від розвитку інших галузей. Закономірності нееквівалентності та основні форми її прояву дають можливість назвати принципові риси, які є спільними для всіх форм існування. Деякі автори вважають, що нееквівалентність є результатом різниці в економічному становищі, що спричиняється нерівномірністю економічного розвитку або, в більш загальному плані – суспільного розвитку [4, с. 22]. Як правило, нееквівалентність формується між різними країнами або галузями в процесі обміну на користь міцного економічно-розвинутого суб’єкта. Як відомо, нееквівалентність не може існувати там, де промислові і аграрні підприємства виробляють продукцію, яка є однорідною. Витоки нееквівалентності слід шукати в рамках тих категорій, які пов’язані з суб’єктами обміну, тобто з особливими структурними і функціональними властивостями галузей. Основні типи нееквівалентності представлені на рис. 3.

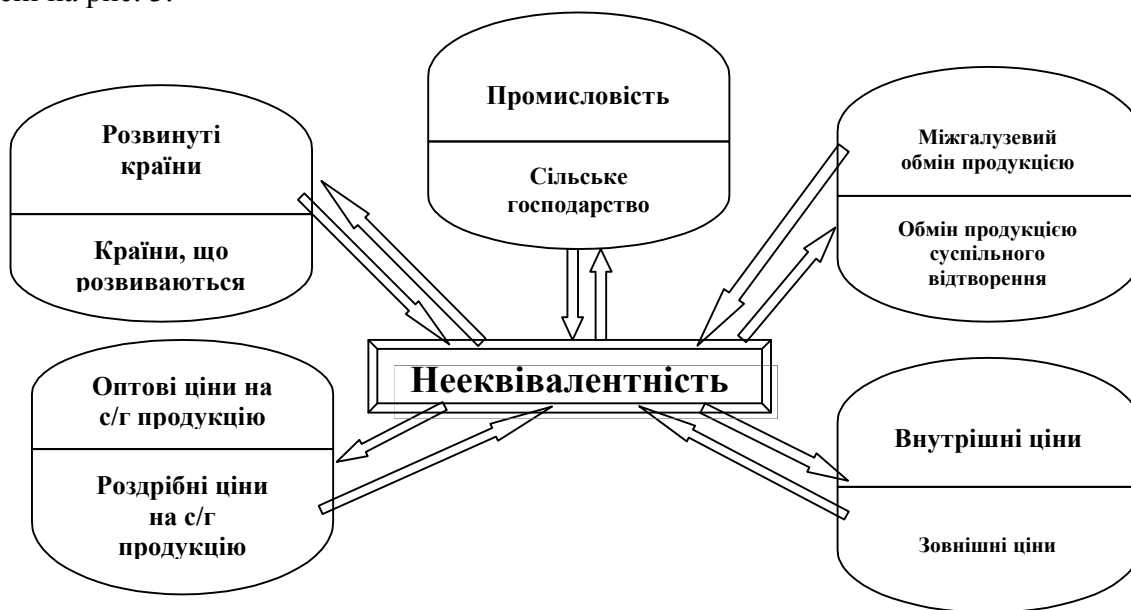

Рис. 3. Основні типи нееквівалентності.

Джерело: [підготовлено за даними: 4, с. 108; 5, с.58; 6, с.186; 7, с. 5].

Якщо нееквівалентність обміну не може формуватися в рамках логічного механізму, то причини її повинні впливати з особливостей системної будови його носіїв. Необхідно знати й обґрунтувати той специфічний параметр структури галузі, що може обумовити перманентні диспропорції обмінного процесу [5, с. 34]. Міжгалузеві трансформації, які відбулися в економіці, значно похитнули баланс інтересів учасників агропромислової системи. Практично всі дослідники погоджуються з тим, що більше ніж шестиразове погіршення паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, яка споживається в сільському господарстві, є головною причиною кризового стану вітчизняного аграрного сектору [6, с. 120].

Проблеми диспаритету цін і забезпечення еквівалентності міжгалузевих відносин вивчали: В. Л. Валентинов, Ю. Є. Губені, О. В. Олійник, Т. І. Олійник, Л. Г. Шморгун, О. М. Шпичак та ін.

Внаслідок безсистемних трансформацій в агропромисловій сфері відбувається наростання диспаритету та розбалансування міжгалузевих економічних відносин. Універсальною характеристикою ринкових економічних відносин є нееквівалентність міжгалузевого обміну в формі цінового диспаритету. Проблема диспаритету цін є нагальною проблемою сільського господарства з іншими галузями економіки.

Детермінаційний цикл диспаритету цін представлений на рисунку 4. В результаті викривлення економічних законів, стосовно сільського господарства, призвело до зменшення обсягів аграрного виробництва, і як результат, відбулося погіршення економічних показників.

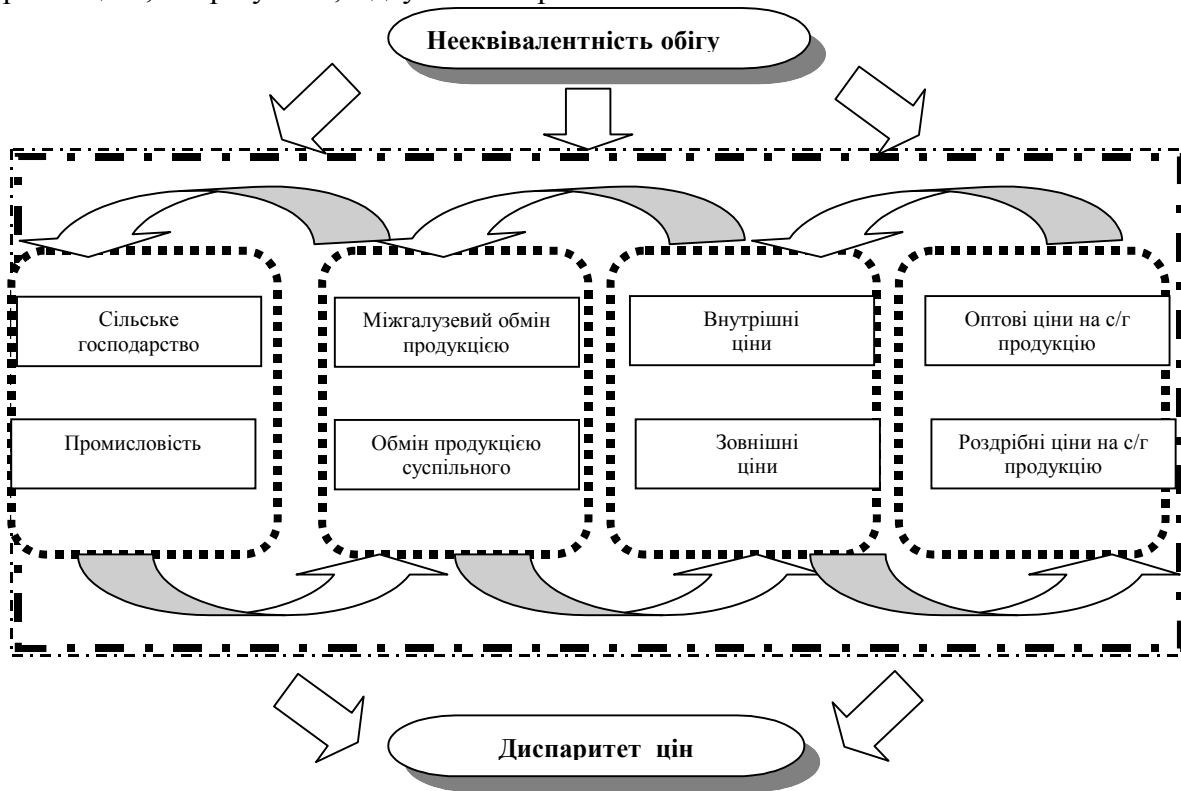

Рис. 4. Детермінаційний цикл диспаритету цін

Джерело: [розробка автора]

В середині сільськогосподарської галузі відбуваються складні взаємовідносини між рівнями товаровиробників та різними структурними рівнями. Закономірність диспаритету цін є наслідком її системної і інтегральної сутності. На нашу думку, цінова політика в агропромисловому комплексі повинна проводитись на основі вільного ціноутворення із взаємним поєднанням економічних інтересів переробних підприємств та товаровиробників аграрної продукції через впровадження інтеграційних заходів. Беручи до уваги світовий досвід з вивчення питання функціонування між галузевих відносин, можна констатувати, що диспаритет цін на промислову і аграрну продукцію є невід'ємною складовою частиною механізму ринкових економічних відносин. Диспаритет цін – одна з головних дестабілізаційних причин, яка погіршує економічні показники та скорочує обсяги виробництва агропромислової сфери. Товаровиробники постійно втрачають купівельну спроможність та власні обігові кошти виробництва. Формування ціни виробника продукції є формою усупільнення товарних та міжгалузевих економічних відносин. Адже в цьому випадку зростає роль соціального фактора. Сама природа ціни полягає у тому, що товаровиробник самостійно повинен отримувати дохід від власного виробництва.

Мета кожного товаровиробника – це отримати максимальний дохід від реалізації продукції і тому він в постійному пошуку в ринку високодохідних пропозицій. Якщо підприємство не розширює обсяги власного виробництва, а штучно підвищує ціни на товарну продукцію і отримує за рахунок цього прибуток, необхідно проводити політику обмеження виробництва і продажу – рестрикцію(від лат. restrictio – обмеження). Це допоможе розв'язати складне питання диспропорцій виробничо-технологічного ланцюга та фінансової стабільності підприємств агропромислової сфе-

ри. З метою забезпечення еквівалентності міжгалузевих економічних відносин в АПК необхідно, в першу чергу, провести організаційно-економічні заходи. Для розв'язання проблеми еквівалентного міжгалузевого обміну необхідно застосувати інтеграційний підхід. Агропромислова інтеграція у власному сенсі слова означає певне організаційне поєднання сільськогосподарського і технологічно-пов'язаного з ним промислового виробництва з метою одержання кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини і досягнення більшої економічної вигоди завдяки взаємній матеріальній заінтересованості і відповідальності всіх учасників агропромислового виробництва за кінцеві результати господарювання. Даний вид інтеграції називають вертикальною інтеграцією.

Остання може організаційно поєднувати всі або основні стадії агропромислового виробництва, зокрема виробництво сільськогосподарської сировини, її транспортування, зберігання, переробку і реалізацію кінцевого продукту [7]. Найбільш характерною та перспективною формою організації інтеграції в агропромисловому комплексі є вертикальна, коли досягається об'єднання сільськогосподарських і промислових підприємств, а також допоміжних сфер діяльності, що сприяє єдності і безперервності виробництва при єдиному технологічному процесі в регіоні (районі, області тощо), значно вищому рівні організації виробництва [8].

На нашу думку, поступове подолання проблеми нееквівалентності, можливе в рамках удосконалення механізмів вертикальної координації. Цей процес проходить дуже повільно, потребує більш досконалого вивчення та велику кількість економічних, соціальних та технологічних передумов. Проблеми в збалансованості розвитку, пропорційності галузей економіки, завжди зацікавлював економістів різних країн світу. Розбалансування міжгалузевих зв'язків в агропромисловій сфері фактично в сферах переробки, зберігання та збуту аграрної продукції, кризові явища в системі меліорації сільськогосподарських угідь та зрошувальних систем, зниження інвестування агропромислової сфери. Налагодження взаємовигідних міжгалузевих економічних відносин між виробниками сировини та переробними галузями можливий при інтеграції та створенні вертикально-інтегрованих структур. Виникає необхідність в зміцненні ринкової влади переробних підприємств. Ключем до самозахисту товаровиробників є створення кооперативних об'єднань у сферах збуту продукції та матеріально-технічного постачання. В результаті створених кооперативних об'єднань товаровиробники набувають більшої ринкової влади. Отже, таке зміцнення ринкової влади переробних підприємств сприятиме до наближення еквівалентного міжгалузевого обміну. Розвиток інтеграційних процесів може відбутися в умовах концентрації переробної промисловості та спеціалізації сільськогосподарського виробництва.

З метою відновлення балансу, держава повинна створити такий механізм регулювання, який зможе забезпечити всі галузі економіки приблизно однаковим прибутком. Один із проявів нестабільності економічної системи є нееквівалентність міжгалузевого обміну. В Законі України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" чітко виписано, що пріоритетним та економічно виправданим заходом має стати запровадження в практику ціноутворення норми прибутку не нижче середнього рівня по економіці держави на капітал включаючи вартість земельних ресурсів – "забезпечення в сільськогосподарському виробництві за допомогою системи державних організаційно-правових заходів прибутку на авансований капітал, включаючи вартість земельних ресурсів, не нижче середнього рівня по економіці держави" [7, с. 17].

ВИСНОВКИ

Цінова політика на сільськогосподарську продукцію зменшується по відношенню до цін на товари, які купують трудівники села для власного ведення аграрного виробництва. І як відповідь до цього питання – товаровиробники аграрної сфери вимушено попадають в середовище "молота і ковадла". На нашу думку, необхідне термінове втручання держави як гаранта справедливості, з метою проведення економічної реформи з метою регулювання міжгалузевих виробничих економічних відносин сільськогосподарських аграрних підприємств. Питання державного регулювання економіки повинні бути направлені на покращення міжгалузевих економічних відносин в економіці. Крім того, необхідно невідкладно провести економічну реформу в системі заготівлі та реалізації аграрної продукції. На нашу думку, тільки при вдалому забезпеченні еквівалентних розподільчих

міжгалузевих економічних відносин можна добитися сталого економічного розвитку економіки всієї країни. Тільки з урахуванням галузевих особливостей можливе ефективне становлення вертикально-інтегрованих структур. Розвиток інтеграційних процесів може відбуватися в умовах концентрації переробної промисловості та спеціалізації сільськогосподарського виробництва. Головною тенденцією регулювання нееквівалентності міжгалузевих відносин, забезпечення економічного зростання аграрного виробництва – є зростання продуктивності праці. Регулювання виробництва агропромислового комплексу, в умовах ринкової економіки, є головним завданням в еквівалентності міжгалузевого обміну. Подолання проблеми нееквівалентності, можливе в рамках удосконалення механізмів вертикальної координації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. — 3е изд. — М.: Сов. энциклопедия, 1984. — 1600 с.
2. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. — М.: Экономика, 1971. — 327 с.
3. Белей С.І. Регіональний аспект відродження сільського господарства / С.І. Белей // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». — Харків, 2002. — С. 20–26.
4. Саблук П.Т. Формування міжгалузевих відносин : проблеми теорії та методології. / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов. — К.: ІАЕ, 2002. — 294 с.
5. Березівський П.С. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу: навч. посіб. / П.С.Березівський, Н.І.Михалюк; за ред. П.С. Берегівського. — 2-ге вид., стереот. — Львів: «Магнолія Плюс»; видавець СПДФО В.М.Піча, 2006. — 443 с.
6. Олійник О.В. Паритет цін на фактори виробництва та тенденції економічного розвитку / О.В. Олійник, Т.І. Олійник // Економіка АПК. — 2007. — №7. — С. 120 – 125.
7. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18 жовтня 2005 року // Вісник Верховної Ради України. — 2006. — №1. — С. 17.
8. Малік М.И. Интеграция — як фактор підвищення ефективності реформованих сільськогосподарських підприємств / М.И. Малік, М.К. Горлатий, П.М. Федієнко. — К.: ІАЕ УААН, 2000. — 40 с.

УДК 330.322

ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Гриценко Л.Л.

Розглянуто функції держави при реалізації державної інвестиційної політики та запропоновано авторський підхід до поділу функцій держави у процесі управління інвестиційною діяльністю. Досліджено місце держави в інвестиційному процесі з урахуванням суб'єктних функцій, диференційованих за функціональними формами участі держави в інвестуванні. Обґрунтовано необхідність впровадження ефективних моделей та механізмів організації взаємодії держави та бізнесу в процесі реалізації державної інвестиційної політики.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, держава, приватний бізнес, інвестор, бюджет, інфраструктура.

Складність реалізації державної інвестиційної політики полягає в тому, що держава як провідний суб'єкт її провадження має одночасно здійснювати декілька функцій, повноцінне виконання яких у значній мірі визначає ефективність проходження інвестиційних процесів у країні. При цьому посиленої уваги вимагає не стільки проблема державного втручання у процес інвестування,